

L. PALMAITIS

TIPOLOGINĖS PASTABOS DĖL GIMINĖS KATEGORIJOS FORMAVIMOSI

1.1. Apie ide. giminę autoriaus jau rašyta „Baltisticoje“ 1975 m.¹, bet daugiau remiantis išankstiniais nusistatymais bei simpatijomis dar neįrodytoms hipotezėms. Iš esmės nekeisdamas savo ankstesnių nuomonių, autorius norėtų minėtąją problemą apsvarstyti konkrečiau, t. y. atsižvelgdamas į tipologines paraleles.

Pirmiausia reikia pabrėžti, kad ide. „prokalbės“ sandara laikytina ne ergatyvine, o fientyvine („aktyvine“)². Autorius nesiima teigti, ar ta sandara betarpiškai buvo nominatyvinės pakeista, ar šitoks procesas vyko per ergatyvinės sandaros pakopą. Kiek leidžia spręsti rekonstrukcijos, prieš įsigalint nominatyvinei sandarai, ide. „prokalbėje“ egzistavo sigmatinis linksnis, vadinasi, fientyvinė ar ergatyvinė konstrukcija buvo nebe verbalinio, o greičiau mišriojo tipo³. Nominatyvo ar akuzatyvo linksnų atsiradimas įmanomas tik vėlesnėje, ankstesnės sandaros irimo bei „nominatyvėjimo“ epochoje⁴. Ankstyviausioje, fientyvinės sandaros pakopoje visa leksika skirstoma į fientyvinę („aktyvinę“) ir inertinę (statyvinę, „inaktyvinę“)⁵, o fientyvo ar statyvo linksnų vartoseną vardažodžių semantikos griežtai determinuojama – fientyviniai vardažodžiai vartojami tiek fientyve, tiek statyve, inertiniai – tik statyve⁶. Fientyvas, vėliau – ergatyvas, yra iš esmės subjekto linksnis (kai kuriose kalbose ergatyvas, kaip netiesioginis, kartais reiškia ir netiesioginį objektą), statyvas-absoliutyvas gali reikšti būsenos subjektą, tačiau fientyvinės-ergatyvinės struktūros sakinyje tai vienintelis tiesioginio objekto linksnis.

1.2. Todėl natūralu, jeigu ergatyvinei sandarai „nominatyvėjant“, naujas akuzatyvo linksnis formuojasi absoliutyvo pamatu⁷. Bet absoliutyvas kartu ir buvusių inertinių klasių vardažodžių subjekto linksnis; vadinasi, naujoje, iš inertinių klasių paveldėtųjų žodžių sistemoje naujas subjekto linksnis nominatyvas taip pat formuojasi absoliutyvo pamatu, todėl jis savo forma sutampa su akuzatyvu. Tokiu būdu susidaro nauja morfologinė klasė.

¹ Žr. „Baltistica“, t. XI (1), p. 31–36.

² Idėja sandaros, kurią apibūdina ne tranzityvumo–intranžityvumo morfologinė determinanta, bet vyksmo (fiens): statyvo semantinė determinanta, išpopuliarėjo dėl G. Klimovo žr. Климов Г. А. Общий очерк теории эргативности (toliau—ОЭ). М., 1973, с. 215, 263, dar 50. Ten pat minimi argumentai dėl ide. „prokalbės“ fientyvinio pobūdžio, žr. p. 213, 231–232, 250, 254.

³ Op. cit., p. 165–168, 177.

⁴ Op. cit., p. 190.

⁵ Op. cit., p. 125–130, 216 t., dar 149 t., 234.

⁶ Op. cit., p. 216–225.

⁷ Op. cit., p. 192–193.

1.3. Šis procesas įmanomas tik tada, kai, ankstesnei sandarai „nominatyvėjant“, šalia dviejų ankstesnių subjekto (fientyvo ar ergatyvo) ir subjekto-objekto (statyvo, absoliutyvo) linksnių spėja susiformuoti du nauji subjekto (nominatyvas) ir objekto (akuzatyvas) linksniai. Pereinamojoje į nominatyvinę sandarą pakopoje šitoks loginis absoliutyvo dvilypumas sudaro sąlygas tuo pamatu susiformuoti dviem objektą žyminčioms formoms, iš kurių viena pasitaiko ergatyvinės, o kita – nominatyvinės struktūros sakinyje. Pirmoji tuomet atliks ir nominatyvinės struktūros subjekto vaidmenį visiems vardažodžiams, jei ergatyvinė konstrukcija bus tebevertojama ne stichiškai, o tam tikrose skrive⁸, pvz., aoristo serijos skrive⁹ (juk ergatyvinė forma įsitvirtins ten, kur nominatyvas neįmanomas, vadinasi, visais atvejais nominatyvui susiformuoti tebus tik vienas šaltinis – buvęs būsenos subjekto linksnis absoliutyvas). Esant tokiai raidai, ne tik nesusidaro minėta naujoji morfologinė klasė, bet net ir pats akuzatyvas pasirodo nediferencijuotas nuo nominatyvo. Kadangi ergatyvinėse (aoristo serijos) skrive šitokia nominatyvo forma reikš ir objektą, o subjektą ji reikš tik vienu atveju – būtent nominatyvinėse skrive, kyla reikalas specialiai išskirti nominatyvinių skrive objektą. Tokį objektą reiškiančio linksnio funkcijas gali perimti kuris nors „neutralių“ linksnių¹⁰, ankstesnėje fazėje vaidinęs tik netiesioginio linksnio vaidmenį. Ši forma gali būti sudaryta ir absoliutyvo pamatu, t. y. lipdant prie grynojo kamieno tam tikrą afiksą¹¹. Tokiai naujai formai susidarius, akuzatyvas iš viso pasirodys sistemoje neegzistuojantis. Šio tipo yra, pvz., kartų (gruzinų) kalba, kur ergatyvinėse skrive objektą reiškia nominatyvinių skrive nominatyvas, suformuotas absoliutyvo (grynasis kamienas) pamatu su naujais laikais prilipdytu deiksinės kilmės formantu *-i*, o nominatyvinėse skrive objektą reiškia datyvas, suformuotas to paties absoliutyvo pamatu su labai senais laikais prilipdytu polinksniu *-s(a)*¹².

1.4. Tokio tipo gramatinei sandarai toliau „nominatyvėjant“ ir ergatyviniam sakiniui galutinai išnykus, sistema taip ir lieka be akuzatyvo formos – pastaroji sutampa su nominatyvu vienais atvejais ir su koku nors netiesioginiu linksniu – kitais. Taip yra jau zanų kalbos tarmėse, kur įvyko ergatyvo : nominatyvo opozicijos neutralizacija¹³, o atskira akuzatyvo forma liko nesusidariusi, taip pat Uralo

⁸ Terminas „skrive“ pavartotas netikslaus tradicinio termino „laikas“ vietoje ir, kaip ir pastarasis, žymi verbalinę kategoriją, jungiančią savyje laiko (esamojo, būtojo, būsimojo) bei nuosakos sąvokas; ši veiksmažodinė kategorija atitinka vardažodžio linksnį. Naują terminą [„eilė“, kartiškai (gruziniškai) *mękriv-i*] 1941 m. pasiūlė A. Šanidzė TSRS MA Literatūros ir kalbos sektoriaus sesijoje Leningrade. Termino pakeitimo būtinybė įrodyta: Шанидзе А. Г. Категория ряда в глаголе. – „Известия ИЯИМК“, 1941, т. X, с. 209–229.

⁹ Kad ergatyvinė konstrukcija bei jos pėdsakai linksta išlikti aoristo skrive, žr. Климов. ОЭ, с. 64, 66, 134, 160 t.

¹⁰ T. y. ne pagrindinių, visada paradigminių (ne ergatyvo ir ne absoliutyvo) linksnių.

¹¹ Kad absoliutyvo forma iš esmės visada tapati grynajam kamieniui, žr. Климов. ОЭ, с. 114 t.

¹² Kad tiek kartvelų nominatyvą, tiek datyvą-akuzatyvą reikia kildinti iš verbalinės sistemos laikų grynakamienės ergatyvo-absoliutyvo formos, žr. L. Palmaitis. Emfatinis *a* ryšium su vardažodžio morfologijos pagrindiniais klausimais [kartiškai (gruziniškai), santrauka rusų kalba]. – „Известия Академии наук Грузинской ССР. Серия языка и литературы“, 1978, № 1; to paties: Об отношении картвельского к другим бореальным языкам. – Конференция „Ностратические языки и ностратическое языкознание“. Тезисы докладов. М., 1977, с. 26.

¹³ Plg. Климов Г. А. К эргативной конструкции предложения в занском языке. – В кн.: Эргативная конструкция в языках различных типов. Л., 1967, с. 149–155; to paties: Аномалии эргативности в лазском (занском) языке. – „Philologia orientalis“, т. IV, Tbilisi, 1976, p. 150 t.

kalbose, kur „akuzatyvo“ forma, daugelyje kalbų nediferencijuojama nuo genityvinės¹⁴, iš pradžių buvo vartojama apibrėžtajam objektui reikšti, o nedeterminuotą tiesioginį objektą reiškė grynakamienė „akuzatyvo“ forma, tapati nominatyvui (šis reiškinytis išlikęs samodų kalbose)¹⁵, panašiai kaip ir nedeterminuoto objekto atveju Altajaus kalbose.

1.5. Vadinas, ankstesnės struktūros „nominatyvėjimo“ metu naujoji morfologinė vardažodžių klasė susidaro tik tada, kai:

a) jai būtinu bruožu tampa absoliutyvo pamatu suformuotų nominatyvo ir akuzatyvo formų sutapimas;

b) kai toks sutapimas įmanomas ne visuose vardažodžiuose, o tik minėtoje jų klasėje, t. y. kai tuo pačiu išskiriama kita morfologinė klasė, kurioje nominatyvo ir akuzatyvo formos skirtingos;

c) kai abiejų klasių morfologizacija apima visas kalbos dalis, t. y. susidaro atitinkamas veiksmožodžio bei įvardžių derinimas su abiem naujom vardažodžių klasėm.

Tik tokiom dviem klasėm pasirodžius, galima kalbėti apie giminės kategorijos atsiradimą, nes tai reiškia pačios gramatinių klasių esmės pakitimą. Kaip žinia, gramatinių klasių sistemos egzistuoja daugelyje kalbų. Nors paprastai šios klasės morfologiškai markiruojamos įvairiais rodikliais, tai yra vien materialiai semantinės definicijos apraiška. Klasių skaičius gali siekti dešimtis, tačiau faktiškai jos atspindi visų žodžių pagrindinį suskirstymą į dvi grupes – fientyvinę („aktyviają“) ir inertinę. Tokios grupės ir klasės jokių būdu nėra giminės. Dagestano pogrupio cezų kalbose, pvz., yra keturios klasės: I – vyrus žymintys žodžiai, II – moteris, III – fauną, IV – negyvuosius daiktus. Tačiau tai nėra „giminės“, nes grynai morfologinėje giminės kategorijoje ankstesnis *būtinasis* ryšys su žodžio semantika dingsta (plg. ide. ar semitų giminę), klasės apibūdinamos nebe semantiškai ar semantiškai-morfologiškai, bet grynai morfologiškai. Ryšys su semantika vienur kitur išlieka kaip nebūtinai, nekategorinio pobūdžio reliktas¹⁶). Tokie reliktai dažniausiai būdingi tai naujai morfologinei klasei, kuri suformuota buvusių inertinių klasių pamatu.

¹⁴ Kad tiek Uralo gen. *-n*, tiek acc. *-m* rodikliai kildintini iš nosinės archiforemos **-N* su vėlesniais laikais įvykusia morfologizacija linksnyje, žr. autoriaus Опыт реконструкции общебореальной морфологии в уральско-индоевропейском аспекте. – „Lingua Posnaniensis“, 1978, t. XXI. Pastebėtina, kad tose kalbose, kur gen. *-n* pėdsakų nėra (ugrų bei permų), nepasitaiko nė acc. *-m*. Plg. Основы финно-угорского языкознания. М., 1974, с. 242.

¹⁵ Taip mano В. Collinderis bei kiti uralistai. Žr. ten pat, p. 243.

¹⁶ Taigi giminės susiformavimas yra išimtinai morfologinis reiškinytis, susijęs su kalbos sandaros pakitimu. Vandymai aiškinti giminės atsiradimą semantinių klasių kategorijos tolesniu vystymusi negali būti sėkmingi. Plg., pvz. Гранде Б. М. Введение в сравнительное изучение семитских языков. М., 1972, с. 119, kur rašoma: „На базе этого (t. y. klasių) противопоставления возникает деление на мужской и женской род. ... в одну группу постепенно стягиваются все слова, обозначающие нечто большое, сильное, активное или властвующее (kaip, tarkim, lo. *vermis*, le. *czerw*, hebrajų *tōla* ‘der Wurm’ – *L.P.*), а в другую группу – все мелкое, слабое, маловажное, либо подчиненное (kaip lo. *caput* (n.), le. *glowa*, lie. *galya* ar arabų *šams* (f.), lie. *saulė* – *L.P.*). В первую группу включаются также имена, обозначающие мужчин, а во вторую – женщин, в результате чего эти две группы... начинают восприниматься как мужской и женский род“. Nekalbant apie tai, kad pagal šį požiūrį klasių gausumas yra pirmapradis, o žodžių suskirstymas į dvi pagrindines klases – antrinis reiškinytis (plg. ten pat), nėra aišku, kaip ir dėl kurios priežasties ankstesnės klasės „стягиваются“ į dvi klases → gimines.

Į ją paprastai patenka nomina abstracta ir nomina collectiva. Turint šioje klasėje vienodą nominatyvo-akuzatyvo formą, klasė suvokiama kaip defektuota-silpna, o kita klasė, kurioje nominatyvo ir akuzatyvo formos skiriasi – kaip sveika-stipri. Indoeuropiečių areale „silpnoji“ klasė-giminė duoda pradžią niekatrajai, o „stiprioji“ klasė-giminė – istorinei bendrajai giminei.

1.6. Kadangi nominatyvinės sistemos formavimosi metu senesnioji sistema išnyksta ne iš karto (kaip kalbėta, kai kada ji įsitvirtina aoristo skrive ir dėl to giminės kategorija iš viso negali atsirasti) ir ergatyvinė konstrukcija dar tebeegzistuoja, naujosios „stipriosios“ giminės žodžiai, kai jie pavartojami ergatyvinėje konstrukcijoje kaip veiksmo objektai, šiuo atveju savo forma nesiskiria nuo naujosios „silpnosios“ giminės žodžių nominatyvo-akuzatyvo, nes tai yra pastarųjų absoliutyvo (būsenos subjekto) forma senesnėje sistemoje. Antra vertus, senesnės sistemos buvę inertiniai žodžiai, kurie dabar sudaro „silpnąją“ giminę, nominatyvinės konstrukcijos nominatyve derinasi su veiksmožodžiu lygiai taip, kaip ir esantys nominatyve „stipriosios“ giminės žodžiai, todėl galų gale ir pirmieji pradeda eiti subjektais prie tranzityvinių veiksmožodžių¹⁷ bei gauti tiesioginį objektą. Visi šie faktoriai sudaro sąlygas „stipriosios“ bei „silpnosios“ giminių kontaminacijai, kurios metu dalis „silpnosios“ giminės žodžių pereina į „stipriąją“ giminę, o dalis „stipriosios“ giminės žodžių – į „silpnąją“, sudarydami su ja naują giminę, genus Σ pagal autoriaus terminologiją¹⁸. Kad ši pakopa užkonservuota afrazinėse „vyriškosios“: „moteriškosios“ (genus Σ) giminių opozicijoje, kaip bus toliau parodyta, matyti iš rodiklių istorijos. Be to, semitų „moteriškoji“ giminė atitinka tiek indoeuropiečių moteriškąją, tiek niekatrąją giminę, pvz., jai priklauso nomina abstracta, „moteriškosios“ giminės daugiskaita gali derintis su veiksmožodžio vienaskaita ir kt. Indoeuropiečių kalbose genus Σ suvaidino tarpinės giminės vaidmenį, nes jos dalis išsirutuliojo į niekatrąją giminę, o dalis – į moteriškąją giminę.

2.1. Aprašytąją giminės kategorijos raidą lengvai galima pailustruoti atitinkama materialinių rodiklių raida. Čia pirmiausia atkreiptinas dėmesys į absoliutyvo formą, kuri visada grynakamienė. Savaiame aišku, kad verbalinės konstrukcijos atveju grynakamienė gali būti ir ergatyvo forma, tačiau giminės susidarymui nagrinėti tai neturi reikšmės, nes verbalinės konstrukcijos archainėje epochoje giminė nesusiformuoja. Verta ypatingo dėmesio, kad afrazinėse kalbose grynakamienio ar su finaliniu *-a*¹⁹ absoliutyvo rekonstrukcija gali būti siejama su postkonsonantinėje padėtyje esančių nulinės ir *a* morfemų fonologine neutralizacija žodžio gale, t. y. su finalinio *-a* funkcionavimu kaip galo nulio alofonu ir alomorfu. Šis dėsnis yra aiškiai suformuluotas I. Djakonovo 1972 m.²⁰, bet atskleistas dar anksčiau jo ir I. Gelbo darbuose²¹. Nustatyta, kad įvairiose semitų kalbose vardažodžio status inde-

¹⁷ Kad tai įvyksta ne iš karto, rodo įdomus archaizmas hetitų kalboje – vengimas vartoti niekatrosios giminės nominatyvo-akuzatyvo formą tranzityvinio veiksmožodžio subjektui reikšti – žr. Иванов Вяч. В. Общинеоевропейская, праславянская и анатолийская языковые системы (ОПА). М., 1965, с. 54.

¹⁸ Žr. autoriaus straipsnį „Baltisticoje“ XI(1), 1975, p. 34.

¹⁹ Plg. Дьяконов И. М. Языки древней Передней Азии (ЯДПА). М., 1967, с. 213.

²⁰ Дьяконов И. М. Проблема протоафразийской глагольной системы. – В кн.: Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков. М., 1972, с. 48.

²¹ Дьяконов. ЯДПА, с. 213 т., 241 т., 244 išn. 122, 279 išn. 48, 337 išn. 22; I. J. Gelb. La lingua degli Amoriti. – "Rendiconti della Accademia Nazionale dei Lincei", ser. VIII, șas. 13 (1958), p. 143–164.

terminatus (praedicativus) gali baigtis nuliu arba *-a*, pvz., nuliu baigiasi akadų kalboje bendrinių vardu status indeterminatus: *bēl* ‘viešpats’ (be jokių linksniavimo galūnių), *išten* ‘du’; akadų tikrinių vardu status indeterminatus seniausiuose paminkluose baigiasi *-a*: *Ilī-danna* ‘mano dievas – galingas’ (kaitomas status rectus nominatyve būtų *Ilī-dann-u*); esama kategorinių pasakymų, kur užkonservuotas ir bendrinių vardu status indeterminatus su *-a* gale: *māhira lā iddinū-šum* ‘lygus, nedavė (jie)-jam (lygaus jam nedavė)’ – tą patį rodo ir seniausi akadų bendrinių vardu skoliniai tų laikų šumerų kalboje, iš kurių dar neturime akadų kalbos paminklų²². Visa tai remia ir amoritų kalbos faktai, kur status indeterminatus visada baigiasi *-a*, pvz., *ab-da* ‘vergas’.

Įdomus šiuo atžvilgiu ir semitų status constructus. Žinomi tokie atvejai:

- 1) akadų kalboje – galo nulis: *bēl ekall-im* ‘viešpats namų’;
- 2) amoritų kalboje – galo nulis: *mut Dagān* ‘vyras Dagano’;
- 3) etiopų kalboje – galo *-a*: *gannata tefšeht* ‘sodas džiaugsmo’.

Čia pat reikia pridurti, kad semitų mimacija/nunacija baigiasi nuliu vienaskaitoje ir *-a* daugiskaitoje (t. y. $-(\bar{u})ma|-(\bar{u})na$, $-(\bar{i})ma|-(\bar{i})na$ ²³). Kaip matyti, $-\emptyset // -a$ pora gauna morfologinį krūvį: seniausiose akadų kalbos pakopose bei amoritų kalboje *-a* žymi status indeterminatus, $-\emptyset$ – status constructus; aiški distribucija pagal skaičių pastebima ir senoviniame artikelyje – mimacijoje/nunacijoje – $-\emptyset$ žymi mimacijos vienaskaitą, *-a* – daugiskaitą. Galima spėti, kad $-\emptyset // -a$ morfologinė distribucija bus vėlesnio pobūdžio reiškinys, atsiradęs paprasto kaitaliojimosi konsonantinės morfemos gale, t. y. $-C // -Ca$ vietoje. Kitų kalbų duomenys verčia manyti, kad čia turime platesnę lingvistinę universaliją.

2.2. Pirmiausia paminėtina kartveliški faktai. Kartų (guzinų) bei zanų kalbose žinomi vadinamo „emfatinio *a*“ atvejai – garsas *-a* fakultatyviai pasirodo postkonsonantinėje pozicijoje žodžio gale, pvz., kartų *ḳacis // ḳacisa* ‘žmogaus’, *čven // čvena* ‘mes’, *ar // ara* ‘ne’. Kad tai vienodos kilmės reiškiniai, rodo datyvinių *adgilsa*: *adgilas* (prieveiksmis) ‘vietoje’ ar transformatyvinių megrelų *čkimda*: *čkimot* ‘manėsp’ porų analizė. Yra nustatyta, kad „prokalbės“ epochoje dviejų kartvelų linksnių – datyvo ir transformatyvo – vietoje buvo vienas, nes minėtųjų linksnių funkcijos dubliuojasi. Tas pats nustatyta ir dėl genityvo bei instrumentalio kilmės iš vieno kitokio linksnio²⁴. Pastarasis turėjo būti *i*-kamienis, nes *-i-* – bendra priesaga, prie kurios vėliau lipdėsi gen. $*-s_1$ ir instr. $*-t$. Pirmasis buvo grynakamienis, o konsonantinio kamieno atveju fakultatyviai baigėsi arba tuo konsonantu, arba konsonantu $+ -a$. Tai matyti iš tokių pavyzdžių: sen. kartų *adgil-sa* ‘vietosp’, ‘vietoje’, *Ierusalem-d* ‘į Jeruzalę’, *čem-da* ‘manėsp’, svanų *xam-d* ‘kiaulė’: kartų *adgila-s* ‘vietoje’, ‘vieton’, ‘vietosp’, megrelų *xšira-s* ‘dažnai’, svanų *ṭuba-s* ‘srovėje’, kartų *kalaka-d* ‘miestan’, megrelų *čkimo-t* ‘dėl manės’, ‘man’, svanų *txuma-d* ‘iki viršūnės’. Be to, kartų bei zanų kalbose išliko ir transformatyvų su vienu *-a* gale, pvz., sen. kartų *Tošeta* ‘Tušetijon’, *žožoxeta* ‘pragaran’, megrelų *ḳočo* ‘žmo-

²² Plg. Дьяконов. ЯДПА, с. 213, išn. 82.

²³ Kad šiuose daugiskaitos formantuose tikrai turime mimaciją/nunaciją, žr. ten pat, p. 217.

²⁴ Топуриа В. В. К системе склонения сванского языка в сравнении со склонением других картвельских языков. – „Известия АН СССР. Отделение литературы и языка“, 1948, т. VII, 1.

gumi'. Vadinasi, *adgilsa* : *adgilas* tipo poros atspindi -C// -Ca kaitaliojimosi sintagmatiką: dviejų konsonantu besibaigiančių morfemų sekoje viena realizavosi kaip -C variantas, kita – kaip -Ca variantas. Iš besikaitaliojančių *č_{em} + da = *č_{ema} + d → č_{emda}, *č_{emad} (čkimot), *adgil + sa = *adgila + s → adgilsa, adgilas tipų vieni įsitvirtino vienuose linksniuose, kiti – kituose, konvariantams pasiliekanant prieveiksmiuose. Kad pirminė kartvelų deklinacija tikrai buvo dvilinksnė (grynakamienis linksnis tuomet atspindi verbalinės konstrukcijos pakopą, nes jo pamatu suformuoti ne tik objekto -s ir subjekto-objekto -i linksniai, t. y. linksniai, kilę iš absoliutyvo, bet ir ergatyvo linksnis – kartų -man, zanų -k, svanų -d), netiesiogiai rodo ir praktinis kartų n/t – daugiskaitos dvilinksniškumas. O -Ca buvus -C variantu rodo kartų a-kamienių vardų -eb (megrelų) -ep daugiskaitos daryba, nukrintant galiniam -a. Matyt, jungiant daugiskaitos inertinį rodiklį (sen. kartų kalboje jis paprastai buvo vartojamas tik kalbant apie negyvuosius daiktus) -eb²⁵ deda tipo kamienai buvo suvokiami kaip konsonantiniai ded- kamienai. Tą patį rodo -a nukritimas, jungiant genityvo-instrumentalio -i (vėliau – +*-s₁, *-t). Abiem atvejais gaunamos konsonantinio kamieno darybos formos: dedebi, dedis(a). Kad iš pradžių jos nebuvo apibendrintos pagal konsonantinio kamieno tipą, rodo kartų dial. ir sen. pepelaebi 'peteliškės', megrelų Caiši (toponimas 'dangiškas', kartų būtų Cis-i, o pagal aną darybą – Cais-i), bigape (< *bigaepe) 'lazdos'²⁶.

Iš viso to matyti, kad kartveluose -C// -Ca kaitaliojimas nėra pasiekęs morfologizacijos, jei nekalbėsime apie atskirus atvejus, kaip sen. kartų gen. -is(a) : allat. -isa, instr. -it(a) : elat. -itø poros. Kaip minėta, tokiose porose, kaip dat./loc. adgils(a) : adgilas, vieni komponentai, laikui bėgant, įsitvirtino linksniavimo sistemoje, kiti – prieveiksmiuose. Nors tiek senovės, tiek dabartinės kartų kalbos paradigminis datyvas (-lokatyvas) yra vien adgils(a) tipo, tokia jo forma nesudaro morfologinės opozicijos adgilas formai kaip prieveiksminei, nes prieveiksmiu gali eiti ir adgils tipo formos, pvz., žirs 'po (kuo)' (žir-i 'šaknis'). Tikroji -C// -Ca kaitaliojimosi morfologizacija būtų įvykusi tik tuo atveju, jei visi paradigminiai datyvai būtų vien adgils(a) tipo, o visi prieveiksmiai – tik adgilas tipo, arba jei dalyje žodžių būtų įsitvirtinęs vien adgils(a) tipo datyvas, Ierusalemūd, čemda tipo transformatyvas, o kitoje dalyje – vien adgilas tipo superadigmėjęs datyvas ir kalakad tipo transformatyvas. Tokiu atveju būtų galima kalbėti apie kartvelų atematinę [adgils(a)] deklinaciją ir tematinę (žiras) a-deklinaciją, t. y. -C// -Ca kaitaliojimosi morfologizacija (-ø // -a) būtų įvykusi deklinacinėje sistemoje.

2.3. Toks samprotavimas verčia prisiminti indoeuropiečių tematinio balsio *-o- atsiradimo problemą. Iki šiol egzistuoja nuomonė, kad šis -o- esąs darybinis elementas²⁷. Atsižvelgus į minėtuosius afrazinius bei kartveliškus duomenis, būtų galima pareikšti mintį, kad ide. o-tematizacijos atsiradimas yra platesnės -C// -Ca lingvistinės universalijos apraiška, deklinacinėje sistemoje įvykus -C// -Ca → -ø // -a

²⁵ Tais laikais forma su priesaga -eb reiškė absoliutyvo linksnį ir jokie kiti formantai po jos nebuvo jungiami. Tai matyti iš to istorinio fakto, kad, jungiant priesagą -eb, įvyksta kamieno a, e, o balsių redukcija (kedel-i : kedl-eb-i 'sienos'), tačiau linksniavimo galūnių prijungimas nesukelia pačios -eb- redukcijos. Vadinasi, galūnių lipdymas po -eb- prasidėjo palyginus neseniai.

²⁶ Išsamiai apie visus šiuos procesus žr. autoriaus straipsnyje „Emfatinis a ryšium su vardažodžio morfologijos pagrindiniais klausimais“.

²⁷ Плг. Савченко А. Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. М., 1974, с. 174–175.

morfologizacijai. Juk anot V. Ivanovo ir E. Pulleyblank'o, pirminė ide. *e:o* opozicija perinterpretuotina $\vartheta : a$, t. y. kaip opozicija pagal pakilimą²⁸. Kad *-C//Ca* kaitaliojimas iš tiesų egzistavęs indoeuropiečių „prokalbėje“, matyti iš hetitų bei indoiranėnų datyvų-lokatyvų, tam tikrais atvejais turinčių tiek grynakamienę formą su *-a* gale, tiek be *-a*, pvz., het. *nepiši, nepiša*²⁹, *nepiš* 'dangui', *dagan* 'žemėn', *kešsar-* 'rankoje', s. i. *vásar* 'pavasari', *s(ú)var* 'saulėje', 'saulei', *kám*, Av. *kam* 'vandenį', Av. *dām* 'namie' t. t. Matyt, seniausiais laikais viena datyvų rūšis buvo grynakamienė, t. y. tik pradėjusi išsikristalizuoti iš buvusios absoliutyvo formos³⁰. Konsonantinio kamieno atveju ji baigėsi tuo konsonantu ar konsonantu + *-a* kaip fakultatyviniais variantais. Vadinasi, galima spėti, kad tematinių kamienų atsiradimas susijęs su konsonantinio kamiengalio balsinio varianto morfologizacija, tuo tarpu visiems atematiniais konsonantiniams kamienams buvo apibendrintas morfologizuotas nulinis variantas – plg. reliktnes anomalijas: lie. *sniegas* : lo. *nix*.

2.4. Vadinasi, indoeuropiečių ankstesnės sistemos „nominatyvėjimo“ epochoje *-C//Ca* kaitaliojimas morfologizavosi deklinacijoje, kai konsonantinių kamienų absoliutyvas, virsdamas „silpnosios“ giminės nominatyvu-akuzatyvu, formos ne-vokaliziuoto konsonantinio galo variantu turėjo *a* vokaliziuotą variantą. Lygiai toks buvo „stipriosios“ giminės akuzatyvas, kurioje ir nominatyvo-genityvo sigmatinis rodiklis dar nuo ergatyvinės epochos lipdėsi prie abiejų grynojo kamieno variantų. Nominatyvo-akuzatyvo ir nominatyvo-genityvo formų bei iš „stipriosios“ giminės į „silpnąją“ transponuotų sigmatinių genityvo formų, turinčių *a*, įteisinimas tik tam tikroje dalyje kamienų, o formų be *a* įteisinimas tik kitoje jų dalyje suformavo tematinės ir atematinės deklinacijos morfologinę opoziciją. Vėliau, prie dalies „silpnosios“ giminės žodžių tematinio nominatyvo-akuzatyvo prijungus laringalinį determinantą *H₂*, ši vardažodžių grupė buvo nukelta į atematinę deklinaciją³¹. Pagaliau iš dalies buvo pašalintas ir nominatyvinėje sistemoje nemotyvuotas „stipriosios“ giminės akuzatyvo bei „silpnosios“ giminės nominatyvo (-akuzatyvo) sutapimas, markiruojant pirmąjį nazaliniu formantu **-N*³², kuris tačiau daugelyje kalbų paskui

²⁸ Žr. Иванов. ОПА, с. 20.

²⁹ Kad čia *-a* nėra apibendrintas iš *-ai* < ide. **-ōi*, kaip mano, pvz., E.H. Sturtevant (A Comparative Grammar of the Hittite Language. Yale University Press, 1951, § 133e) galbūt rodo tiek konsonantinių kamienų dat. *-a* buvimas seniausiuose tekstuose (naujesniuose – įprastai *-i*), tiek tematinio datyvo kilmė ne iš ide. **-ōi*, bet iš pailginto kamiengalio – žr. V. Mažiulis. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai. V., 1970, § 67.

³⁰ Plg. ten pat § 44; taip pat plg. V Mažiulio terminą „datyvas – neergatyvas“ – ten pat, p. 148; dėl grynakamienų formų linksnio homonimijos žr. J. Kuryłowicz. The Inflectional Categories of Indo-European. Heidelberg, 1964, p. 179 t.

³¹ Žr. Mažiulis. Op. cit., p. 308.

³² Jis buvo parinktas ne šiaip sau, bet kaip tam tikras determinantas, kuris dar anksčiau žymėjo fientyvių vardų absoliutyvą – plg. Климов. ОЭ, с. 114–115, 241, taip pat autoriaus Опыт реконструкции общебореальной морфологии. Įdomu, kad panašią funkciją nazalinis formantas atlieka daugelyje skirtingų kalbų, pvz., arantoje, Uralo kalbose (samodų acc. *-m* iki šiolei žymi determinuotą objektą); determinuojamoji reikšmė būdinga ir deiksinės kilmės (Дьяконов И. М. Семито-хамитские языки (СХЯ). М., 1965, с. 75, 23 išn. 2.) afrazinei nazalinei mimacijai/nunacijai – žr. J. Kuryłowicz. La mimation et l'article en arabe. – „Archiv orientální“, 1950, t. XVIII, sąs. 1/2. Kad tiek ide. acc. *-m*, tiek *-n* atspindi finalinę nazalinę archifonemą **-N*, žr. Иванов В. В. Тохарские языки и их значение для сравнительно-исторического исследования индоевропейских языков. – В кн.: Тохарские языки. М., 1959, с. 24–25.

buvo transponuotas vėl į „silpnosios“ (niekatrosios) giminės akuzatyvą-nominatyvą³³. Specialus akuzatyvo markiravimas ne mažiau buvo būtinas ir dėl grynakamienio absoliutyvo pamatu sudarytų akuzatyvo bei datyvo-lokatyvo formų sutapimo³⁴.

2.5. Neutraliosios giminės tiesioginio linksnio, turinčio gale tematinį požymį *-a*, formavimasis primena „moteriškosios“ giminės formų susidarymą afrazinėse kalbose, kurių galima naujai interpretuoti. Semitų kalbų „moteriškosios“ giminės rodikliu iki šiolei laikoma *-(a)t*³⁵. Antra vertus, I. Gelbas pareiškė mintį, kad pirminis rodiklis esąs tik *-a*, o *-t* — glide, jungiant linksnių galūnes³⁶. Ši mintis verta ypatingo dėmesio. Juk afrazinis absoliutyvo rodiklis rekonstruojamas gryno kamieno arba *-a*, iš pastarojo išsivysčius akuzatyvo rodikliui³⁷.

Vadinasi, ir čia, nominatyvinei konstrukcijai atsirandant, formavosi „silpnoji“ giminė, kurioje iš absoliutyvo kilę nominatyvas ir akuzatyvas turėjo vienodą grynakamienę formą, tapusią naujos giminės morfologiniu požymiu. Tik, skirtingai nuo indoeuropiečių „silpnosios“ giminės, šis požymis buvo ne nominatyvo ir akuzatyvo sutapimas, bet pati grynakamienė forma, kai ji turėjo gale *-a* — kuri laiką naujosios giminės žodžiai laikėsi inertinei klasei (klasėms) būdingos ypatybės, t. y. negalėjo eiti subjektais prie tranzityvinio veiksmažodžio. Tai stabdė nominatyvinės sistemos fleksijų plitimą, kuris tuo metu vyko „stipriojoje“ giminėje. Atsiradus reikalui pavartoti „silpnosios“ giminės žodį kaip subjektą prie tranzityvinio veiksmažodžio, su akuzatyvu sutampanti nominatyvo forma buvo naudojama ne visais atvejais, kaip kad indoeuropiečių kalbose, — dažniausiai prie gryno kamiengalio, t. y. prie absoliutyvo-akuzatyvo požymio, buvo lipdoma fleksija (erg. →) nom. *-u*. Įvyko naujosios sistemos fleksijų jungimas prie senesniosios sistemos linksnio formos, kuri kartu ėmė charakterizuoti naują morfologinę klasę. Gen. *-i* galėjo būti lipdoma dar ankstesniais laikais. Kai nom. *-u* nebuvo lipdoma prie grynojo kamieno, t. y. prie nominatyvinės-akuzatyvinės formos, kilusios iš absoliutyvo, ir ši buvo vartojama nominatyviškai, grynakamienė forma su *-a* gale iškrito iš deklinacinės sistemos ir tapo nekaitoma. Tai atspindi tokie etiopų kalbos nomina abstracta bei nomina collectiva, kaip *gīzē*, ‘laikas’, *saryē* ‘kariuomenė’, taip pat kai kurie gyvūnų bei augalų pavadinimai, pvz., *aruē* ‘žvėris’, *telabē* ‘linai’, be to, arabų masdarai, kaip *suknā* ‘kame nors gyvenimas’, *ḍikrā* ‘prisiminimas’ ir pan. bei moteriškosios giminės superlatyvai ir tam tikri būdvardžiai, kaip (*al-*)*kubrā* ‘didžiausia’, *sakrā* ‘girta’; *ūlā* ‘pirmoji’, *hublā* ‘nėščia’. Ankstyvojoje pakopoje tokių vardažodių turėjo būti daugiau. Genityve šie grynakamieniai vardai galėjo gauti *-i*, kuris, turint nekaitomų grynakamienių vardų su *-a* gale pavyzdį, abstrahavosi į nominatyvą-akuzatyvą. Tokiu būdu atsirado dar viena klasė, kurią atspindi:

1) grynojo kamieno nebalsinio varianto atveju — pvz., arabų *nafāri* ‘smirdinti’, etiopų, hebrajų, aramėjų nomina abstracta, pvz., et. *qadamī-t*, hebr. *rē(‘)šī-t* ‘pradžia’, aram. *ma‘mōdī-t + ā(‘)* ‘krikštas’; be to, moteriškosios giminės rodikliai agavėje — *gōrī* ‘kaimynė’, koptų kalboje — *šeferī* ‘draugė’;

³³ Plg. ten pat, taip pat A. Meillet. Essai de chronologie des langues indoeuropéennes, La théorie du féminin. — BSLP 32 (1931), sąs. 1.

³⁴ Plg. išn. p. 29, 30.

³⁵ Plg. S. Moscati, A. Spitaler, E. Ullendorff, W. von Soden. An Introduction to the Comparative Grammar of the Semitic Languages. Wiesbaden, 1964, § 12. 32.

³⁶ I. J. Gelb. Sequential Reconstruction of Proto-Akkadian. Chicago, 1969, p. 34.

³⁷ Дьяконов. СХЯ, с. 56, ЯДПА, с. 213 (§ 7), с. 212 (§ 5).

2) *a* vokalizuoto grynojo kamieno atveju – nomina abstracta, nomina collectiva, masdarai bei gyvūnų pavadinimai hebrajų ir aramėjų kalbose, pvz., hebr. *gōbai*, 'arbē 'skėrys', *hōrai* 'languota medžiaga', 'ariē 'liūtas', sirų *tenūai* 'sąlyga', 'ohrē 'kita'. Čia pat galbūt reikia skirti moteriškosios giminės darybinę priesagą *-ai* (greta *-a*) bedaujėje – pvz., *dēmīai* 'smarvė'.

Tuo atveju, kai „silpnosios“ giminės grynasis kamienas buvo *a* vokalizuotas, jungiant prie absoliutyvo → nominatyvo-akuzatyvo linksniavimo fleksijas, turėjo įvykti hiatas (plg. minėtuosius hebr. *gōbai* < **gābai* tipo atvejus). Jam išvengti buvo du būdai: fonetinis ir fonetinis-morfologinis. Pirmuoju naudotas sprogtamasis laringalas – pvz., arabų moteriškosios giminės tam tikrų būdvardžių daryboje, kaip *hamrā* + ' + *-u*, (*-i*), *-a* 'raudona', *bakmā* + ' + fleksijos 'nebylė' (vadinasi, nekaitomi *kubrā* tipo atvejai atspindi archaiškesnę epochą). Liekanos etiopų kalboje bus nomina abstracta ir masdarai, kaip *fešhā* 'džiaugsmas', *makarā* 'gundymas', o hebrajų kalboje – kai kurių tikrinių vardų formos, pvz., *īāpō* (') 'Jafa'. Antruoju atveju hiatui išvengti buvo naudojamas inertiškumo rodiklis *-t*, kadangi semantiškai jis labai tiko „silpnajai“ giminei – arabų *madīna* + *t* + *-u*, *-i*, *-a* 'miestas'; linksnių galūnėms vėliau nukritus – hebr. *ṭabba'a-t* 'žiedas', status constructus *mādīna-t* 'valstybė', aramėjų status constructus *iggāra-t* 'laiškas'. Kad aramėjų status emphaticus turi „atematinę“ darybą [*'iggar-t + ā* (')] dėl redukcijos, rodo tokie pavyzdžiai, kaip *hokmā-t + ā* (') 'išmintis'. Dėl tos pačios priežasties ir akadų moteriškosios giminės status rectus „atematiškas“ – *bēl-t* + fleksijos 'ponia'. „Tematinės“ formos dar pasitaiko senojoje akadų kalboje, pvz., *bēla-t* + fleksijos. Be to, pasitaiko „tematinės“ darybos atveju ir kai kamiengalis baigiasi dviem skirtingais konsonantais: *malka-t* + fleksijos 'valdovė'. Tokią *a* redukciją galima suponuoti ir etiopų moteriškosios giminės formose, pvz., *tamar-t* 'palmė', *garāh-t* 'laukas', bet labiau tikėtina (nes čia pat egzistuoja ir „tematinės“ formos, pvz., *ganna-t* 'sodas', *ṭabiba-t* 'išmintingoji'), kad čia turime dar vieną moteriškosios giminės darybos variantą: formantas *-t* ankstyvojoje pakopoje naudotas ne tik hiatui išvengti, bet buvo jungiamas ir tiesiai prie grynojo kamieno absoliutyvo → nominatyvo-akuzatyvo formos tuo atveju, kai ši forma, grynakamienės su visiems linksniams apibendrintu galiniu *-a* veikiamą, linko likti nekaitoma. Kadangi tokios grynakamienės nekaitomos formos be galinio *-a* naujojoje sistemoje buvo neįmanomos (grynakamienių status indeterminatus atvejai juk priklauso senesniam sistemai), beliko arba dėti prie kamieno inertiškumo rodiklį *-t*, kuris jau buvo vartojamas kitokio tipo moteriškosios giminės daryboje (žr. aukščiau), ir linksniavimo galūnes lipdyti prie šito *-t*, arba visai nepaisyti formalaus giminės markiravimo ir linksniavimo galūnes lipdyti tiesiai prie kamieno „stipriosios“ giminės pavyzdžiu. Pirmuoju atveju susidarė minėtasis „atematinis“ moteriškosios giminės tipas – plg. hebr. *delet* < **dal-t* + fleksijos 'durys', arabų *bin-t* + fleksijos 'duktė', *'uh-t* + fleksijos 'sesuo', minėtuosius etiopų kalbos pavyzdžius, taip pat šilcho *t-aggun-t* 'akmuo' (čia *t* prefiksiškai dubliuojamas), *ul-t* 'duktė', tamašeko *t-elu-t* 'dramblė', somalio determinuotos moteriškosios giminės darybą – *nāg-ti* 'toji moteris', *inān-ti* 'toji mergina'. Antruoju atveju susiformavo moteriškosios giminės žodžių grupės be giminės rodiklio, pvz., akadų *umm-* + fleksijos, hebr. *'ēm(m)*, arabų *'umm-* + fleksijos, sirų *'emm + ā* (') 'motina', arabų *'atān-* + fleksijos 'asilė', arabų *šams-* + fleksijos, hebr. *šemeš* 'saulė', akadų *abn-* + fleksijos, hebr. *'eben*

'akmuo', porinių kūno dalių pavadinimai, pvz., akadų *uzn-* + fleksijos, hebr. 'ōzen, arabų 'udn- + fleksijos, aramėjų 'udn + ā(') 'ausis' ir t. t.

Taigi moteriškosios giminės formų susidarymo rezultatu nebūtinai tapdavo *-at-* junginys, šis susidarymas ėjo įvairiais keliais kiekviename dialekte. Tai rodo ir tas faktas, kad dažnai vienoje kalboje žodis turi moteriškosios giminės formą, kitoje – vyriškosios, kartais tos pačios šaknies žodis, priklausomai nuo giminės rodiklio, keičia semantiką (plg. arabų 'umm- 'motina': 'umma-t- 'nacija'), kartais vienodai apiforminti giminės atžvilgiu žodžiai skirtingose kalbose priklauso skirtingoms giminėms (pvz., akadų *šams-* vyriškosios giminės, o hebr. *šemes-* moteriškosios, hebr. *rōmah-*, arabų *rumh-* 'ietis' – vyriškosios, o sirų *rumh + ā(')* – moteriškosios giminės).

Iš moteriškosios giminės darybos variantų įvairovės geriausiai atskleidžia tos giminės atsiradimą labiausiai paplitęs variantas, turįs junginį *at*. Tokių darinių analizė rodo šias formas esant sustabarėjusiomis balsiu *a* besibaigiančiomis absoliutyvo formomis, kurios senesnės struktūros „nominatyvėjimo“ metu kurį laiką negalėjo eiti subjektais prie tranzityvinių veiksmažodžių ir, sutapusios su tiesioginio objekto formomis, sudarė *a*-kamienę „silpnosios“ giminės vardažodžių klasę. Moteriškosios giminės formos be *a* (pvz., arabų 'uht-, hebr. *delet*, atspindi grynakamienių nebalsinį absoliutyvą. Vėlesniais laikais nominatyvinės sistemos linksnių fleksijos ėmė lipdytis daugiausia prie „silpnosios“ giminės kamienų per inertiškumo rodiklį *t*, kuris dariniuose su *a* buvo reikalingas hiatui pašalinti, o dariniuose be *a* – formaliai atskirti juos nuo „stipriosios“ giminės žodžių.

2.6. Remiantis tuo, kas pasakyta, galima spėti, kad:

a) giminės kategorijos atsiradimas yra morfologinis reiškiny, susijęs su kalbos sandaros pakitimu;

b) giminės kategorija atsiranda ankstesnės klasių kategorijos vietoje ir principaliai skiriasi nuo klasių kategorijos tuo, kad pastaroji diferencijuojama semantiniiais ar semantiniiais-morfologiniiais požymiais, o giminės kategorija – morfologiniiais požymiais;

c) giminės kategorija atsiranda „stipriosios“ bei „silpnosios“ giminių opozicijos pavidalu; „silpnoji“ giminė susidaro buvusių inertinių klasių vardažodžių pagrindu, kurie ankstesnės struktūros „nominatyvėjimo“ pakopoje dar negali eiti subjektais prie tranzityvinio veiksmažodžio ir dėl to jų nominatyvo ir akuzatyvo formos, kilusios iš buvusio absoliutyvo formos, sutampa;

d) giminės formos, turinčios požymį *a*, daugelyje kalbų pasižymi bendrais bruožais, nes yra atsiradusios grynakamienio absoliutyvo formos pamatu, veikiant žodžio galo dėsniui *-C//Ca*;

e) giminės kategorija nesusidaro tada, kai senesnės struktūros „nominatyvėjimo“ metu nesusiformuoja morfologinė nominatyvo: akuzatyvo opozicija. Taip yra, pvz., kartvelų kalbose (kur „nominatyvėjimo“ procesas dar neužsibaigęs) ir Uralo kalbose. Abiem atvejais pastebimas dvejopas tiesioginio objekto reiškimas. Uralo kalbose istorinė nedeterminuoto objekto forma yra susijusi su nominatyvu, o determinuoto objekto forma – su akuzatyvu, kuris daugelyje kalbų nediferencijuojamas nuo genityvo (vadinamasis akuzatyvo požymis *-m* atsiradęs ne visose Uralo kalbose ir materialiai neatskiriamas nuo genityvo požymio *-n* – žr. aukščiau 1.4). Kartvelų kalbose objektas reiškiamas datyvu nominatyvinėse skriveose ir absoliutyvu (mi-

nėtosiose skrivose einančiu nominatyvo funkcijas) – ergatyvinėse skrivose. Dėl to nesusidaro vardažodžių porų, kurios skirtųsi su nominatyvu sutampančia ir nesutampančia objektą žyminčia forma. Atsižvelgiant į ergatyvo ir nominatyvo neutralizaciją kartvelų kalbų zanų areale, kur tačiau akuzatyvo forma taip ir nesusidaro, bei lyginant tai su atskiros akuzatyvo formos nebuvimu Uralo kalbose, galima spėti, kad urališkoji sandara atspindi kartveliškosios sandaros aukštesnę vystymosi pakopą.

TYPOLOGICAL NOTES ON THE DEVELOPMENT OF GENDER

Summary

In the article the linguistic universal is observed, according to which the appearing of the category of gender is connected with the development of the morphological opposition of nominative : accusative. In those systems, where the special form of accusative is attested, the category of gender does exist. It is stated, that the appearing of gender is the morphological phenomenon connected with the changes in the very structure of the language, and an attempt is made to show the development of this category out of the previous category of the grammatical classes. The principal difference between them is that the category of gender is defined purely morphologically, its relation to semantics being mere a non-categoreal relic, while the category of classes has the indispensable semantical definition. As an illustration to the development of gender, the appearing of the Afro-Asiatic marker of feminine *-a* (+ *t* as a glide by joining the case inflections) is explained to be the fossilized ending of the absolutive case. This *-a* is a morphologized variant of the consonantal morpheme ending, resp. of that of the bare stem form of absolutive, where the alternation of *-Ca* || *-C* is attested. The analogous morphologization of the components *-Ca*, *-C* → *-a* || *-∅* must have produced the thematic (*-a*, traditionally- **-o*) and the athematic (*-∅*) markers of the corresponding types of the Indo-European declension. The latter idea is illustrated by the analogous possibility in the Kartvelian pairs of the dat./loc. *adgilas* < **adgila* + *s* : *adgilsa* < **adgil* + *sa* type.